

ХЕРЭЭЖЕННЕР-УЛУГ КҮШ

ССРЭ-ний тургуулганын бээр 50 чыл оюн күш ажылдыг бектер-биле уткуур дээр районун ажил-агый-ларда, албан-аппарат чарында херээнгер өрткөн чылдын эгизинде бээр социалист чарышты боттарына алган, багыт авет түнчелдерин чедип алган. Районун колхоз, совхозтарында, бүдүргелеринде, албан-аппарат, улус өөредилге черлеринде ажилдап турар херээнгер боттарынын күжүн, билин, арга-мергежилни нити ажил-херекке харам чокка берип турар.

Быжыглан улаштырып ага саткылдыг ажилдап, хой-нитинин ажил-херээнге идепкейлиг кижини турарларын саны чыл келген тудум улам өзү турар. Индигларын чижээнге РСФСР-ний школаларынын алдарлыг башкысы Мамыр Адыяны, Тыва АССР-ний школаларынын алдарлыг башкысы Маады Седенбааны, СССР-ний Дээди Советинин депутаты Данаа Севибааны, Тыва АССР-ний Дээди Советинин депутаты Кеней Карак-кысты болгаш ескелерин-даа хамаарыштырып болур.

Районун экономикаанын кол адыры—мал ажылында херээнгер мурнакчыларын хой-биле адал болур. «Чодураа» колхозуну Хараал-Тей сүт-бараан ферманын чиккеке ап кэрээ. Оон ажил-ишчилери «Коммунист» күш-ажылдын кол-лективни» деп бидик атты быжыг тудуп, 1972 чылда боттары алган социалист хулааларын ажил күүсеткен.

Бо фермада бызаа ажаакчыларын күш-ажылын чигедир сорууга-биле 210 баш мал кирер механистаттыг бызаа кажазын ажилдап кирген. Фермалар социалист чарыш-ка бирги черин алган, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүс-комунуң шилчир Кызыл тугун чаалап алган.

«Тес-Хем» совхозтун өрткөн сүт-бараан ферманын кол-лективни Хараал-Тей фермазы-биле чарышты калбаргаш ба-зага авет ажилдап. Бо ферманың ажил-ишчилерини үр-түндүгү ажилы барымдаалап, СЭКП райкому болгаш райкүүс-ком «Күш-ажылдын алдарынын» тугун оларга алдар-жыдып көдүргөн.

Хой сүт даш чарыштын мурнакчыларына «Чодураа» колхозтан Баткар Чедийни, Адыла Хананын; «Ак-Эрик» колхозтан Зоя Чамыны, Арина Кортууну, «Тес-Хем» совхозтан Алек-сандра Бадарыны, Шалыг Эрзени болгаш оон-даа ескелер-ни хамаарыштырып болур.

Хойжулардан «Чодураа» колхозтун колхозчулары Мадыр не Сырат Седенбаа, Сувандип Шерма, Данаура Иомчу, «Ак-Эрик» колхозтан Бызаакый Хемчик, Данаа Хоруу, «Тес-Хем» совхозтан Санаа Часкал, Шимит Шермаа олар хой чылдарын дүргүзүп, калдарчылап, чыл бүрүе боттарына ал-ган социалист хулааларын ажил күүсетип, өрткөн хулааларын чылда төрүүр 100 хойдан-на 100—110 чедир ху-раганнары камгалап алган. Олар бир хойдан 2,5—3,3 кг хире дүктү кыргаш.

Чонун өзү турар негелде-херэгелдеринде дүштүрү-күштүгү, чараш, эки шынарлыг идик-хеп аймаа чонга да-арып бээр талазы-биле районда амырал хайлырлыг комби-нады улуг ажилды чорудуп турар алган. Мында 24 херэ-энгер хун бүрүе эки ажилдап, боттарыны хулааларын багыт авет күүсеткен. Эрткен чылдын эгизинде-де чехтер аразынга чарыш чарлааттыган. Ага даарыны чехтин да-арыныкчылары планын оонаалдарын ажил күүсеткен, бо улаада чехтер аразында шилчир Кызыл тугу алган.

Комбинат бүдүргөн продукцияны сайгарар планын 106, чонга ачы-дуза чедирерини планын 103 хуу күүсеткен. Бо бүдүргүлүгү үр үеде кызымакый ажилдап, чонун хундукте-кин чаалап алган Салы Долгар, Бадун Полина, Кара-оол Дү-кей шынар херээнгер бар.

СЭКП-ний XIV съездинин төгүлүгү шилчирлерин амы-далага ботандырарына, районун улус өөредилге ажил-дакчылары чаа кижини өөредип, кижиндер талазы-биле хой ажилдарын чоруткан. Тус-тус башкылар коллективтери хой-нитини организациалары болгаш төрөдөр-биле харылааны

улам ажилдыг тургаш, школада өөредилге-кижизилдиг ажилды көкүзү-биле ажилдыг келген. Өөредилге програм-манын күүседип болгаш оон шынары мурнуку чылдарга бо-дарага беден. Бистин районун школаларында колдууда херээнгер башкылар ажилдап турар. Олар өөреникчи бүр-үзүгү ханы, быжыг билиглерин бээр даш шудургу ажил-дап турар. Эки ажилдыг херээнгер башкыларын саны өзү турар алган. Чижээ, индиг башкыларга Индия Балчыт, Оюн Кара-кыс, Кочета Делгермаа болгаш ескелерин-даа адал болур.

Районун ажил-агый, албан-аппарат чарында 10 херээнгер-човүледи, 12 бөлүк, 29 агитквартираны дам-чыштыр 270 активтерин хаара туткан. Эрткен хойдиги чылда тус-тус херээнгер човүлелеринин аразына соци-алист чарышты калбартып, оон түнчелин ийи улаа үндүр-ген. Нити түнчелден алгаш көргө, «Ак-Эрик» колхозта хер-ээнгер човүледи (даргазы Клара Монши) — бирги, «Чо-дураа» колхозта (даргазы Болат-оол Маады) — ийги, «Тес-Хем» колхозта (даргазы Лариса Кудряшова) — үш чери тус-туста ал-ган. Бо үстүндө човүлелер районун херээнгер човүлел-рини шилчир човүлелдин адилекчилери болганнар. Оон-биле чегерелештир Самагалдай школанында, Шуурмакта, У. Шынаа салгырында херээнгер човүлелдеринин ажилы эки болуп турар.

Херээнгер калдыг-даа ажилга улуг күш болуп турар. Колхозтарын, совхозтун хожууларын, албан-аппарат чарында өрткөн үлүг-хуузу, ролю дыка улуг. Районда тус-тус херээнгер човүлелдери, бөлүктери боттарына ха-маарыштыр 1973 чылдын социалист хулааларын ап эгел-дөө.

С. МААДЫ.

СЭКП Тес-Хем райкомунуң херээнгер ортузунга ажил чорудар килдизиниң эргелечизи.

Чоон-Хемчикте Ленин аттыг колхозтун малчыны Олар Дажы-Хөө Сочугашович эрткен чылдын төрүүр чус хойга оонаштыр 96 хураганын доруктуруп алган болгаш хой бү-рүзүндө 3 килограмм 475 грамм дүктү кыргаш алган. Мур-накчы малчыны төскү беш чыл планын күүсөдирини үшү чылдында база-ла чедипкирген ажилдаарын хулаалган.

ЧУРУКТА: малчыны О. Дажы-Хөө.

М. СЫГЫР-ОЛДУН фотоу.

Беш чылдың кижилери

СААНЧЫНЫН ЧЕДИШКИНИ

Дөрт чыл мурунда Мария Седипей Ту-ран сүт-бараан фермазына ажилдап кир-ген. Аныак кижиге байтайгы үеде бергелер турганы бидингир. Республикада эки ажилдыг фермаларын бирээни — бо Ту-ран фермазында дуржулгалыг эштер хой. Олар чаа ажилдап кирген эш-өрүгүе бо-дур чогуту дузын көргүзөр, мергежил-дик кижилер өөрдүр чаагай чачыл-дылар. Мария Седипей байтайгы ху-нерден эгелеш, дуржулгалыг саанчы утала-рынын саанчы човаагына бургезип, оларын арга-сүмезин бирден бирээ чокка шингээди ап киришкен. Улуг эштериниң дуааларынан анык саанчы болур дээн ажил-ишке утуктулуг урунугу кы-мак, өөреникчилик ишек саар бергелер хундуктег херекти дүргөн шингээди алы-рында дуаалаан.

Чыл безин четпээде эрес-кежээ кысты өөрү мактап. Шынар саанчы болурун эскерип калвар. Күзүнүн чедип аил деп чон чугаалажыр болгай. Шынап-ла Мария Седипей саанчы болур күзүн чедип ап шыдаан.

— Мээң саанчы болуп өөренип, мергежилге ферманың дуржулгалыг саанчы-ларын эштер Романова, Хандыбай, Иргит болгаш ескелер-даа улуг дөткөчкө, дуа-ламчыларын көргүзүп, арга-сүмезин берип келгенер. Оларга чүрөкчү ханымында өөрү четтиргенини илердип чоруп мен — деп, Мария Седипей саткылдыг шы-ны-биле илердип чугаалаан.

Седипей саанчылап эгелээден бээр дөрт чыл болган. Ол СССР-ний тургуулганын бээр 50 чыл болур оюнга алдар бол-дурган саанчылар ортузунга калбарган соци-алист чарышка киришкен, көскү че-дишкенин берген. Бо чүнү херечелеп турары дээр, саанчынын арга-мергежи-ли өскөн ол-дур. Машина-биле ишек са-арында Мама мергежилдик кижилерин бир-өөнү болу берген. Эрткен чылдын машина-биле ишек саанчынын мастерлериниң рай-он маргылдазы болган. Ага Седипей бир-ле дугаарында киришкен. Бо маргылдаа саан-чыларын мергежилни көөрүнүгү шыла-ла-ды. Кыч машина-биле ишек саанчына мергежилдик болур, ол хой сүтү сап алыры бидингир. Маана Бия-Хем район-ун хой чылда ажилдап дуржулгалыг саанчылары киришкен. Мама Седипей мар-гылдаага баштай кириш турар-даа болза, бүгү негелделерин эки күүсеткен, бирги чери алган, республика маргылдааның районун адын камгалаар команданын со-ставына кирген.

Машина-биле ишек саар мастерлерин республика конкурсуна Бия-Хемин, Каз-Хемин, Тандының эң мергежилдик саан-чылары киришкен. Оларын аразында су-рагыг саанчылар Зинаида Родко, Тамара Семиранова болгаш ескелер-даа бар. Сед-ипей бо улуг конкурска киришкен, эки түнчелди көргүскөн, ВЛКСМ Тыва обком-ун аныак саанчыга тысыр тускай ша-налын алган.

күш-ажылынын өөрүнүгү түнчели деп са-наар мен — деп, Мария чугаалап турар. Юбилейлик чылда Туран сүт-бараан фермазынын ажил-ишчилери социалист хулааларын күүсөдир дээн кымак ажилдап. Коллектив күүсөдир 810 тонна сүтү саар тургаш, оон айларда-ла ажил күүсеткен. Инда Мария Сед-ипейниң кирген үзүгү эвес. Ол бо чы-лын бир ишек оонаштыр 2400 килограмм сүт саар планын. Аныак саанчы Седипей то айларда безин бир ишек-ле 2140 кг сүтү саап ап, республиканын мурнак-чы саанчыларынын озурунга кирген. Ол ал-ган хулааларын он бир айларда 2456 ки-лограмм кыдыр ажил ботандырды.

Мал ажылынын ажилдакчыларын Бү-гү-өзүлө социалист чарыштын калбар-тыг дугайында СЭКП Топ Комитетинин, СССР-ний Министрлер Чөвүлелинин болгаш ВЛКСМ-тин докталын ферма коллектив-ни талыш чугаалап, алаа идепкейлиг киржир-биле бедиктен социалист ху-лааларын алган.

1973 чылда 1242 тонна сүт бүдүр-гөн 1350 тонна чедирген, хулаалардан ажил 175 тонна сүтү саарын саанчылар алаан. Чылда бир ишек оонаштыр 2600 килограмм сүтү саарын ферма коллектив хулааларына бижээ. Ол 1972 чылга бо-дарага 300 килограмм хой.

Ферманың мурнакчы саанчылары эштер Романова, Хандыбай, Кочина, Иргит 1973 чылда бир ишек оонаштыр 3100—3200 килограмм сүтү саарын хулааларын, Мария Седипей мал ажилдакчыларын Бүгү-өзүлө социалист чарыштын идепкейлиг киржир күзелин илердип, бо чылын бир ишек-ле үш муң килограммдан алаан эвес сүтү саарын алаан турар.

Оон күүсөдир болурун бүгү аргалары аныак саанчыла бар.

Седипей чүгүе оонашкан ажилында эвес, хой-нитинин херээнге идепкейлиг киржип турар. Ол Туран хоорай Советинин депу-таты, фермада херээнгер човүлелдин даргазы. Ферма коллектив болуун «мур-нунга салдыган планын оонаалдарын чедипкирген күүсөдир, малдын продук-тулуг чоруп бидингир, кымак ажилдап келген Мария Седипейниң саанчыла ор-тузунда чорудуп турар организациа ажил-даарын улуг-биле хамааржыр. Чеди киж-и составтыг херээнгер човүледи секция-лар дайы-биле анык-бүрү ажилды чорудуп турар. Ол ажил-ишчилерини хостуг үезин ажилдыг өрттиргенге, уругаларын төлө-түп алы-чанга кижиздеринге, эки ажил-даарына биче эвес салдарын чедип кел-ген.

Аныак саанчы комсомолчу Мария Сед-ипей байтайгы чедипкирген негел-дөөн, оон улам көвүдөр, хой-нитинин херээнге идепкейлиг киржир дээн кымак ажилдап турар.

Т. КЕРТЕК.
Бия-Хем район.
«Кызыл тараачын» колхоз.

Москва ВУР-нуң чик конструкциялардан тулуг кылырына тураскаткан делгөргөз ажилыгынган. Ол делгөргөз чик конструкциялардан тутнур улутпур, көдээ ажил-агый болгаш иультура-амырал бажычарынын тырттырган чуруктарын, материалын көргүскөн. Алкоминийден бүдүргөн, тулуг кылар чүүл-бүрү мектептерин, хевирлери, чикетин, үш анык нарын хана панельлери болгаш еске-даа конструкциялар сонугурангыг. ЧУРУКТА: делгөргөз экспонаттарын көрүп туралар. А. КОНЫКОВТУН фотоу. (СЭТА-ның фотехронизы).

Өөредилге

ийи катан өрткөн чурумчут-тун.

Кыттың башкы айы төг-ген. Анык байдал-биле алыр-га, малчыларын идепкей

бедик. Илангыл бызаа ажаак-чыны Дугар-оол Дырмыкы, хойжу Монгуш Саган биле Монгуш Кудер болгаш еске-даа малчылар кымак өөр-өшүп туралар. К. КОМБУ. Улуг-Хем.

Коммунист дугайында чугаа

АЖЫЛЫНГА БЕРДИНГЕН КИЖИ

боор. Оон амыралды төгү-лүг болушкуннар-биле сырый холбашкан.

— 1927—1928 чылдарда-ла боор. Колтунуң болгаш Шаң-Хеминиң унарынга хуу амыралдыг, тарамык ал-дар чурттап чораш чүве. Ол үеде өглер санай «хуу амы-ралдыг кижилер каттыш-каш, МЧАЗ-ни тургузар, ол дээрге чаа амыралдыг эге-зи-дир» деп өөрүшкүлүг чуга-ага тарап эгелээ. Оон соон-да:

Дамырантар каттышкан хем болур, Тарамыктар каттышкан күш болур»

дээр ишкан шынап-ла ки-жилер МЧАЗ-ге каттышпай киргеш, чаа амыралды тур-гузуп эгелээ.

— Ол чугула ажил-хере-ке бодумунуң үлүмүгү харам чокка өргүп келдир—деп, ол хөөрөп эгеледи.

МЧАЗ-ни тургузарыга бол-гаш олче адыны арттары эгелээдиринге Шарбин баш-таан чамдык кижилер идеп-кейлиг киришкенер. Ынчан-даа ажилчыны күш-ишкан көчүгү эвээш турган. Аңгы-аңгы кижилерин сагыш-сет-инин талыштырып, чаа амы-ралдыг эге бажынын уламчыларын бергелер бо-ла таварыш турган. Ол үеде оларныкы конжасы Боярова суурга чурттап турган орус кижилер баштайгы колхозту тургусканнар. Ону тыва ара-тар «Орус өңүктөриниң кол-

хозу» диип, оон ажил-амы-ралды-биле барып тыныжып турганнар. Ынчан Иван Багай-оловичиңиң кижизилдиги кир-ген. Оон-биле кады Шарбин амыралдыг кижилер чугу-ла сорулгалары-биле холбаш берген. Ол кижиниң арттары-нык колхозчу амыралдыг шилчип киреринге болууч бүгү күжүн, эртем-билигин ха-рам чокка берип келген.

«Шаг-баш-биле турбас, ча-вылдан ногуб-биле турбас» дээр ишкан, каш чыл эрткенде МЧАЗ-ден «Ревкомунда» дээр баштайгы колхозту тургузуп организастааш орус Боярова-нык орус чурттакчылары-биле чамгыс колхоз болуп катты-нып алганнар. Оон бээр-ле ол колхоз экономика болгаш култура талазы-биле чылдан чылче шапкын көжүгүп эгел-дөө. Ол хөгжүлгө хөөрүч коммунист Шарбин идепкейлиг киришкен. Ынчанга оон чон хундуктег, мантаар. Чүн дээр-ге, Иван Шарбин баштайгы колхозтун үзүлүг үндөзиле-кчилериниң бирээни.

— Колхозчу амыралды тургуза бергеннине чонуну, ылангыл анык өскөннөңиң омак-сөргөз көчүгүп турган. Тараа тарыыр даш Кадыр-Эл ховузуна ажилдап турган оолдар, кыстарың хөлүгү ыры-шоорун ам-даа утпас мен ийин.

Ан-ла хову Кадыр-Элге Арбай тараа тарылар! Артебис хөгжүзүп даш ажил-ишке чарыжылар!

деп, олар ырылап аразынга чарыш салып, хову, шөлүг дургаар буганы кызып турган чүве.

— Ам Кадыр-Эл хову-зунда чаагай дүмүттүг тарааны чылдың-на ажаап ап турар бис — деп, Иван Багай-оло-вич сактып чугаалап оор.

Шынап-ла «Ленинниң орук» колхоз ССР Эволюция тур-густунганын 50 чыл оон экономика болгаш култура талазы-биле улуг чедипкир-нерлиг уткан. Бо улуг байырлагга утунуштур алган хулааларын колхоз чедип-кир күүсеткен. Бо ажил-ишчи чедипкинде Иван Шарбин-ниң кирген үлүгү улуг.

Буурул баштыг, чалыс чү-рентиг, хөөрүч коммунист сөөлүг чылдарда колхозтун мал анык-агыйына бараан болуп келген. Сөөлүг ады чыл дургузунда ол колхозтун чылгычызы болуп анылап келген болгаш чалыгы үеде ол чылгызын ыраакы О-тайгазы-ның серин оуттуг тайгаларына сериптир чалыар, а кыжын Колту, Шан хеминиң ол-бо чарыгына кыштадыр. Оон түнчелде бо чылын ол 80 төрүүр беден 72 кулуну камгалап алган. Колхозтун мурнакчы малчыларынын саанчыга ол чылдың-на кирип келген. Иван Багай-олович эки ажилы дээн хой улаа шаңнал-манталды колхоз баш-таар черинден ап келген.

Ол бодунуң ажилына ханы бердингенинден аңгыда, өг-

бүлөзүгө, ылангыл уругаларын коммунисттиң өзүлүг тургузуучулары кылдыр ки-жиздеринге сагыш човангыр, бердинген ала. Ол сес уруг-ларны кижизилдип өстүргөн. Оларныкы аразында эми, са-дыгыны, башкы дээн өскө-даа мергежилдерин чедип алган-нар бар. Эң хеймер огу Вик-тор Совет Армияны ылангыг хулааларын эрттирери-биле улааас калтар. Ол адынык ажил-ишин салгап, чылгычы болурун күзөп чоруп.

Ленинниң юбилей медалы-ның эдилекчиси Иван Багай-олович Шарбин дугайында мындыг чылгыч сестерни чу-гааласкан мен:

«Чылгыч малдын бажын доскан, Чымыш ишке эрес диртин, Иван Шарбин, колхозунуң Иделдиги малчыны-дыр».

Иван Шарбин чүгүе мур-накчы малчыны эвес, а идеп-кейлиг агитатор. Ол «1972—1973 чылдарың кышкы үе-зинде мал анык-агыйның продук-туларын бүдүрерин болгаш белеттирерин көвүдери дээн мал анык-агыйның ажилдакчы-ларын Бүгү-өзүлө социалист чарыштын калбартыг ду-гайында» СЭКП ТН-ның, СССР-ний Министрлер Чөвүлел-иниң болгаш ВЛКСМ-тин докталын малчынарга таныш-тырып чоруп турар. Ол шы-наш малчыны келер чылын 100 төрүүр беден 90 баш кулуну камгалап алырын хулаалган.

Анык-амыралды колхоз-биле сырый холбаш, хөөрүч коммунист Иван Багай-оло-вич Шарбинниң берге болгаш харыскалыг чылгычы ажи-лында чедипкиргенниң кы-мак дээн үжүлүг.

М. ЛАМА.

АЛ-ЛА САГЫЖЫ АЗЫРАН МАЛЫНДА

Уш дунуң ортузунда безин хойжу кижиге ал-ла сагыж азыран малдыда олурар. Той-бу Седен-Дамбаевич дун орту-бу эрте дүжүн чорда, демир суутузда олуң көзөй итти-леп кааш, дашкаар үнгөн.

Даштын дүмбөй карангы. Карақты шийи-да алган, хере көрүп-да алган дөмбө-ле. Хойжу бурунгаар элзөн кылаштай берген, ийи-бээр кулак салып дыннаагылаан. Иргиз-на шышын. Дээр кы-лым-ла бүргө, хевирлиг. «Ал-ла база чары-ла ол-дур моон. Аар-чам улугтары-ла чаллаш чок-тур. Улуг харлыг кыш болуру бидингир-дир» деп, хойжу элзөн хөлөксөк бодан-ган. Оон чанынга бир-ле чүве чылбыртып келген ышкан болган, талып каан — хойжу-нун идепкейлиг өнүгү, көзүмүн иди-деп. Хойжу ылын эдеркек, хонун кажаагынын аскына келген. Ол алаа база бир кеек дыннаадап турган. Кажаа шитинде хойларын даша чок көргөнгө-лөзүр ды-налгылаан. Оон соонда хойжу кажааны бир долгандып кы-лаштыган, өнчө утканган.

Ол өнчө кирип келеш, суугу кырында хөңкөтө изиш шай-ын бир аякты куудуп алган, таваар алган.

Ол өнчө кирип келеш, суугу кырында хөңкөтө изиш шай-ын бир аякты куудуп алган, таваар алган.

— Даштын бүргө-дир бе? — деп, хойжунуң калайы Сержи Сарайовна айтырган. — Па, чол одуг сен, — деп Тойбу Седен-Дамбаевич чуга-лаап. — Дээр-даа луй азы, келген-дир.

— Улуг харын дүжүр

дээр-дир аа?

— Ам черде сагыжыга чедир улары ол болгай аан.

— Күжүр малга улуг хар берге-ле болду ийин.

Ол дүне хар чаап тура хон-ган. Дээр чүгүе даң бажында аякан. Чода ортузунда ажил чашпаан.

Чер чырыры-биле хойжу өг-бүдүниң база бир чы-мыштыг ажил-ишчи хуну эгелзэн. Хун арай боран, соок сыман эстеп, хар дүвүлгөн турган. Эртенги соок чывар эртерге, Тойбу Седен-Дамба-евич кодан хонун каларын үнүшкен.

— Мывазында эки боор — деп, Сержи Сарайовна са-гыш човап чугаалаан. — Мен инчаш сени бараанынын ба-за көөр мен.

— Анык кижиге кайын ажил-дар мен. Бичин уруг-лары эвес. Чүренин хөдүн бодоп, көрүп чорай мен аан — дээр, хойжу калайыны чылгы, чым-чак көрүп каан.

Хун дүш чөткөлек чорда-ла, шынап-ла кууду-дур хуу-дун үнгөн. Баштай Шуй баш-тарынын тайга-таңдылары ба-раан тырттып үнгөн. Оон соон-да хем ишти боора-туманга алыкан. Хойжу дүргөн-не ха-мык хонун булуп алган, кыш-таанче чокчулап чоруккан. Ол аразы ур-даа болбаан. Шай хайындарым хире-ле үе эрт-кен ышкан сагындарган.

Шуурган-даа көдүрүп үнгөн. Харлыг дүвү арын-башты ажилдап шаап эгелзэн. Хойлар бурунгаар кылашта-жыр ужуру чок. Дедир дывыр-жыр. Хойжу пат-ла могап ту-рупкан. Хой үстү бээр чада-вас дээн алгырага үн-орта дынналаас. Хат-шуурганны-дааш-шымзаны чүдөн сүртөп-чиг.

Хойжу аалыныче чокчулап ойна, калайы уткүй келген. Ийи кижиге деминг. Олар кодан хонун кыштаанга сүрүп эккен, калбаалапканнар. Сет-кин-сагыш алаа оокчураан. — Сенээ дем-не чед бээр ужуруг кижиге мен — деп, Сержи Сарайовна хонудааскы чугаалаан. — Хат-шуурганны-да чүве-даа көстүр ужуру чок. Мынганаш өскөзү оза берген болдум.

— Харын-даа оза хевээр өскөзү азып чоруп бербээ-дир сен.

— Бо ыт харын мени сенээ эдери берди. Конуг-ла угаан-ныг ыт болду ийин, хөөкүй. Бай-Тайга районун «Мур-накчы» колхозунуң дуржулгалыг хойжузу Тойбу Седен-Дамбаевич /Салчак-биле бо улаада Кызылга ужурагы бер-ген бис. Ынчан көдээ ажил-агыйнын мурнакчыларын республика хуралы чоруп тур-ган чүве. Хурал төнгөн соон-да хойжунуң ажил-амыларын база катан улам ажилды билип алган.

Малынысты баш саанчы чыл-дың-на өстүрүп, оон чаш тө-лүн онча-менди доруктуруп келдирис.

— 1972 чылда кайы хире көргүзүлгө болду?

— Черле шору болдуусу. Кадарган ховуусу хун кыш ап-кан чүве. Чүе төрүүр хойга оонаштыр чүе ээрбип хураган-ны адыныс. Алган-хулаалге-висти ажил күүсеткен бис. Бир хойдан-на дөрт килограмм чедир дүктү кыргаш адыныс. — дээр, хойжу өөрүшкүлүг хулаалары.

Бо дээрге беден эвес сан-чурагайлар-дыр. Оларнын ар-тында ажил-ишчи хойжулар-нык берге чымчык чаштын турар болгай. Кыштын соонун-да, чалың ол-чаштын хулаал-гында чангыс хун хой када-рып алыры индиг амыр бе. Чангыс эртен анай-хураган иди, эмирин алыры өнчүк бе. Ч

Ч Ы Р Ы Т К Ы

3-кү арын 1973 ч. январь 4

